

Fængslet som skole for specialisering i kriminel adfærd

Samfundet fængsler kriminelle bl.a. af hensyn til straf og retfærdighed, men samtidig med et ønske om rehabilitering til at blive en lovlydig borger. Et fængselsophold kan dog også have andre ikke-ønskværdige konsekvenser for samfundet – to af dem er, at de indsatte hjælpes af deres mere erfarne medfanger til at specialisere sig i de typer af kriminalitet, som de har erfaring med inden fængslingen, og skoles til nye typer af kriminalitet af deres medfanger.

Det fremgår af en ny undersøgelse af Anna Piil Damm og Cédric Gorinas, offentliggjort af Rockwool Fondens Forskningsenhed, at fængsler i et vist omfang er en skole for specialisering i kriminalitet, hvorimod undersøgelsen ikke finder belæg for hypotesen om, at indsatte skoles til nye typer af kriminalitet af deres medfanger. Der er dog stor variation mellem de forskellige typer af kriminalitet. Der er således ikke noget der tyder på, at man i fængslet skoles af erfarne medfanger til specialisering i vold og seksuelle overgreb, mens det til gengæld er tilfældet i forhold til narkotikakriminalitet. At der er denne forskel mellem disse to typer af kriminalitet kan forklares ved, at narkotikakriminalitet kræver et kriminelt netværk og visse færdigheder, der kan læres – mens det i langt mindre grad gælder for vold og seksuelle overgreb.

Undersøgelsen analyserer recidiv for populationen af 18-21-årige førstegangsfanger i Danmark i perioden 1994-1997, dvs. før fængselsreformen i 1999, som førte til oprettelsen af særlige sikre afdelinger for ”negativt stærke fanger”, især bandemedlemmer, i fængslerne. Dvs. at unge førstegangsfanger i observationsperioden afsonede i samme afdeling som ”negativt stærke fanger”. I observationsperioden kan unge førstegangsfanger således have lært bedre eller nye kriminelle færdigheder af mere erfarne indsatte, herunder ”negativt stærke fanger”, hvorved de er blevet fastholdt i kriminalitet. Mange af de unge førstegangsfanger er dømt for flere typer af kriminalitet inden indsættelsen: vold og seksuelle overgreb (45 %), røveri (7 %), hærværk og ildspåsættelse (14 %), tyveri, indbrud og hæleri (53 %), narkotikakriminalitet (11 %), overtrædelse af våbenloven (10 %), trusler (6 %) og øvrige overtrædelser, især trafikforseelser (48 %). 12 måneder efter løsladelse har 53 % af de unge førstegangsfanger fået en ny dom for kriminalitet,

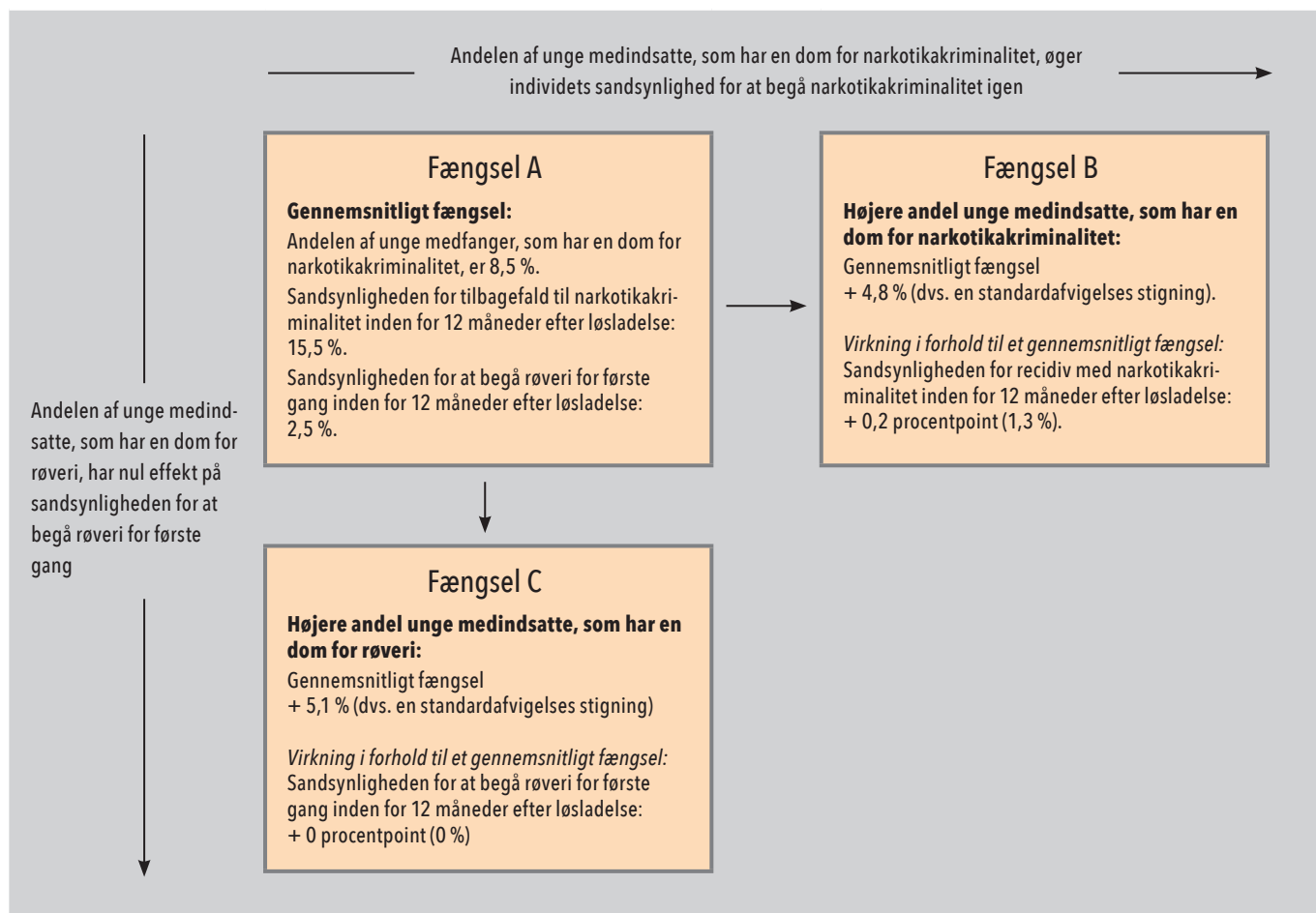
mens recidivraten er 69 og 76 % hhv. 24 og 36 måneder efter løsladelse. I snit tilbringer hver ung førstegangsfanger 43 dage i fængsel sammen med i snit 57 medfanger; hovedparten af unge førstegangsfanger afsoner størstedelen af deres fængselsdom i et åbent fængsel (66 %).

Undersøgelsen viser, at man som ung førstegangsfanger har en højere sandsynlighed for at blive dømt for en bestemt type kriminalitet, hvis man tidligere er dømt for denne type kriminalitet. Fx er sandsynligheden for at blive dømt for tyveri, indbrud eller hæleri inden for 12 måneder efter løsladelse 12 % højere for førstegangsfanger, som er tidligere dømt for tyveri, indbrud eller hæleri, end for førstegangsfanger, som ikke tidligere er dømt for denne type kriminalitet. Tilsvarende er sandsynligheden for at blive dømt for narkotikakriminalitet inden for 12 måneder efter løsladelse 11 % højere for førstegangsfanger, som tidligere er dømt for narkotikakriminalitet, end for andre førstegangsfanger. Førstegangsfanger, som recidiverer, har altså tendens til at specialisere sig i de typer af kriminalitet, som de havde erfaring med inden afsoningen.

Undersøgelsen viser, at for adskillige typer af kriminalitet (narkotikakriminalitet, indbrud, tyveri og hæleri, trusler og hærværk) forstærkes førstegangsfangeres tendens til at specialisere sig i de typer af kriminalitet, som de allerede har erfaring med, hvis de har mere tidsmæssigt overlap i fængslet med indsatte, som også har erfaring med disse typer af kriminalitet, især hvis de indsatte er ”hårde” (dvs. dem der allerede sammenlagt har tilbragt mere end 6 mdr. i fængsel) eller uden uddannelse. For unge førstegangsfanger, som tidligere er dømt for kriminalitet af type *j* (fx narkotikakriminalitet), gælder, at én standardafvigelses stigning i andelen af (hårde/ufaglærte) medindsatte, som tidligere er dømt for kriminalitet af type *j*, øger den unge førstegangsfangers sandsynlighed for recidiv med kriminalitet af *j* med 1-2 % afhængigt af kriminalitetstypen, jf. Figur 1.

I forhold til at mindske recidiv for unge førstegangsfanger giver resultaterne støtte til reformer i Kriminalforsorgen siden 1999, som afskærmer unge førstegangsfanger fra hårde kriminelle, fx ved isolation af bandekriminelle.

Figur 1. Nærmiljøeffekter i fængslet for unge førstegangsaftsonere, som er dømt for narkotikakriminalitet, men ikke røveri.

Note: Effekterne er estimeret for alle afsonere, som blev indsat i fængsel for første gang i perioden 1994-97, i en alder af 18-21 år. Datagrundlaget er danske administrative registerdata fra Rockwool Fondens Forskningsenhed.

UNDERSØGELSENS PUBLICERING

ANNA PIIL DAMM AND CÉDRIC GORINAS

PRISON AS A CRIMINAL SCHOOL:
PEER EFFECTS AND CRIMINAL LEARNING BEHIND BARS

STUDY PAPER NO. 105

ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED